

Микола КАЛАЧИК

ПОПАДЯ МАРУСЯ І ОПРИШОК МАРУСЯК

Історична поема та поезії

“Писаний Камінь”

Косів

2019

Іванна СТЕФ'ЮК — українська письменниця.
Член Національної спілки письменників України.
Автор переднього слова «Коли кров уміє кричати».

ISBN 978-617-7436-18-7

Це шоста книжка поета з Покуття Миколи а. У ній у поетичній формі описано взаємостосунки головних героїв, яких змалював Гнат Хоткевич у своїй повісті «Камінна душа». Вміння побачити поезію в прозових творах видатних письменників властиве автору. Нехай ця праця допоможе краще зрозуміти красу поетичного слова переплавленого з прози.

Автор також пропонує читачам власні ліричні та дитячі вірші.

ISBN 978-617-7436-18-7

ПЕРЕДНЄ СЛОВО

Коли кров уміє кричати

Опришківські знаки по горах лишилися не лише у вигляді легендарних каменів та й брил. І не лише у вигляді «Пісні про Довбуша», точний рахунок строфам цієї співанки знає і не кожен фольклорист. Хто вони — опришки? Розбійники чи месники? А може, просто люди своєї доби, які мали буйну гірську душу, а тому губили себе і рідних, але не відступали від того, що здавалося правдою?

Зараз, у столітті ХХІ-му, можна тільки здогадуватися про душу опришківства. У моєму роду по бабчиній лінії (її прадід) був опришок Клим Дойна, права рука Довбуша у рожнівсько-кутському керунку. Кут села і по сьогодні зветься Клими. А ось розбійник він чи герой — ми не знаємо. Знаємо лише, що це та кров, яка кричить. Яку так просто не втамуєш.

Поема Миколи Калачика «Попадая Маруся і опришок Марусяк» виразно перегукується зі знаменитою «Камінною душею». Автор на самому початку про це каже. Але не погодимося з тим, що поема написана «за мотивами», оскільки вона — самодостатня і повноголоса. Трагедія недолюблених душ —

Марії-попаді, не любленої рідним чоловіком і можливо тому так нестямно закоханої в Марусяка... А Марусяк, розтоптаний у своїй любові в юності, а тому не навчений жити за законами гармонії? А свекруха Марусина, яка би світ невістці-дитинятку прихилила, лиш би рід не переривався...

Жива авторська мова з інкрустацією покутських діалектів захопить читача незалежно від того, наскільки посвячений він у тему.

Поема Миколи Калачика доносить до сучасного читача ті теми і образи, які давно відмежовані століттями. І робить це настільки щиро, що посправжньому.

Іванна СТЕФ'ЮК

*Письменниця, член Національної
спілки письменників України,
Товариства Снятинського
літературно-меморіального музею
Марка Черемшини*

Слово про Гната Хоткевича — автора та його героїв повісті «Камінна душа»

Я захопився творчістю Гната Хоткевича з особливим натхненням і захотілось поетично передати всі драматичні події, які змалював він у своїй повісті «Камінна душа».

Емігруючи до Галичини, Гнат Мартинович опрацював зібрані ним легенди й перекази про Олексу Довбуша та його побратимів.

З тих же джерел зачалася повість про напівлегендарного опришка Дмитра Марусяка.

Головна героїня повісті — Маруся — походила з попівського роду, рано лишилася сиротою і, з волі опікунів, виховувалася в монастирі. Розкошів не зазнала, зростала без уваги й ласки. Ще не дійшовши повноліття, Маруся стала дружиною семінариста, який висвятився на священника і отримав багату гірську парафію в Криворівні. Все начебто складалося благополучно. Гарненька собою, вона подобалася отцю Василю. Але він — флегматичний і тюхтіюватий натурою — не виявляв глибших почуттів до дружини, а тільки втішався її покірністю, наївною безпосередністю.

Зламним у життєвій долі Марусі став урочий час її зустрічі з опришком Дмитром Марусяком. Психологічно тонко, на високій

лірично-романтичній хвилі автор зобразив Марусине кохання. Після втечі із Марусяком у Чорногору Маруся зазнає численних фізичних і моральних випробувань, не раз опиняється над прірвою, і кінець кінцем повертається в дім осоружного отця Василя. Покірно здається на його волю, щоб із закам'янілою, збайдужілою до всього на світі душею жити одним-однісіньким: чекати народження прижитої з Марусяком дитини.

Раніше їй довелось багато пережити. В перші дні знайомства з Марусяком слово «опришок» звучало для неї як «лицар». Та настав час, і вона зрозуміла, що в кривавих злочинах молодців на чолі з Марусяком не було жодної благородної відваги, що то було звичайне розбійництво заради добування засобів для прожиття в печерах Чорногори.

Озлоблений Марусяк не любив Марусю, а тільки мав її за одну зі своїх коханок. Часто ганьбив і зневажав її почуття. Дитинство і юність Дмитра минули в селі. Батьки мали намір одружити сина-одинака з багацькою донькою, але він затаївся, рішуче сказав, що одружиться тільки з коханою дівчиною-сиротою, ніжною і гарною Катериною Масівчуковою. Між батьком і сином розпочалася ворожнеча. На Катерину ж ласився Юра (Юріштан) Тихонюк, який став пушкарем-жандармом. Посватався до Ка-

трі, а та й чути про це не хотіла. Юріштан зрозумів, що на дорозі йому став Дмитро, і вирішив будь-що позбутися його. За допомогою батька-ледацюги й п'янички, та ласого на хабарі війта зробили все, щоб Дмитра забрали в цісарську армію.

Там Дмитро невимовно страждав і весь час думав лиш про втечу. Тужив за домівкою, за коханою дівчиною, за рідними горами і утік з ненависного війська. Хоч над ним тяжіла смертельна небезпека, проте жадання волі, яке полонило всю його істоту, було сильніше за саму смерть. «Вільний! Вільний! Вільний!» — Співало Марусякове серце, коли він опинився в горах.

Дізнавшись від батьків, що його кохану Катерину примусили вийти заміж за жандарма Юріштана, змучений морально і фізично, з розбитим серцем, Марусяк подався в Чорногору.

Тепер він прагне помсти усім, хто вирвав його з рідної хати, кинув у вир розбійницького життя. Якоїсь свідомішої програми не мав. Борсався в думках про краще, щасливе життя для людей, але сягав у тому напрямі недалеко. Нового Довбуша, як це переконливо показав письменник, з Марусяка не вийшло. Перші зустрічі з Марусею розбудили в ньому ще не до кінця витруєні почуття людяності, але то був тільки спалах. А далі Марусяк, наче зрушений з вершини гори камінь стрімко покотився вниз. Цим і поясню-

ється його жорстокість, цинізм, відчайдушне зухвальство.

В останніх розділах повісті Марусяк зображений переважно як остаточно деморалізований, приречений на загибель розбійник. Він брутально поводить з Марусею, устряв у розпалену горілкою й ревнющами бійку з селянином Срібнарчуком і вбив його, налетів беркутом на дім Юріштана, згвалтував його дружину — свою колишню кохану, ім'я якої так ніжно і солодко вимовляв.

І все ж створений Гнатом Хоткевичем образ опришківського отамана викликає в свідомості читача не відразу, а навпаки, співчуття і жаль. Вражає сила духу Марусяка, «орла полонинського», що спокійно зійшов на поміст шибениці й, відсторонивши ката, сам накинув собі на шию зашморг.

Попада Маруся і опришок Марусяк

(За мотивами повісті Г. Хоткевича «Камінна душа»)

Ой Марусе нещаслива,
Душе камінна зрадлива!
Чом попа ти залишила,
А опришка полюбила?

1.

Ось священика прислали
До церковочки сільської.
Прихожани прислухались
Всі до проповіді тої.

Їм сподобалася мова,
Хоч не все в ній зрозуміле:
«Голосна в отця промова, —
В храмі люди шепотіли.

Мов карбує — так говорить,
Ставити він голос вміє...
Аж відлунює у горах,
За ним піде Гуцулія».

Йде по церкві від престолу:
Дим кадила, запах м'яти,
А жінки рядком по колу
Їмость йдуть поздоровляти.

Тут бабки й переконались:
Жінка — квітка! Що й казати!
Нею щиро милувались,
Всі йшли ручки цілувати.

Попадя червона стала,
Наче ружа розквітала.
Молода ще і не знала,
Як поводитися має

...Все нове: і шлюб, й покої —
Не дає це їй спокою.
Вже й зробилась не такою,
Як була колись, малою.

2.

Молодий отець Василій
Править ждав недовго, схоже,
Бо старого попросили,
Щоб покинув храм цей Божий.

Бо старий отець церковний
Мало справами займався:
В церкві безпорядок повний,
Й до жінок ще залицявся.

Тож парафію багату
Взяв новий отець недаром:
Щоб привести жінку в хату
Й стати паном незабаром.

А тоді й гриби печені
В рот полізуть неодмінно.
Гроші задзвенять в кишені —
І все буде «на відмінно»!

Заздрів сироту бідненьку,
Що любові ще не знала...
І ця дівчина гарненька
Струни серця зачіпала.

Тож опікуни сирітки
Цілковиту згоду дали.
Там були присутні й свідки,
Бо батьки вже повмирали.

Віном він і не цікавивсь,
Знав, що й так все буде мати!
Тому й службу справно правив,
Щоб в селі цім отцем стати.

3.

І дружинку молоденьку
Панотець привів до хати.
То й до неї помаленьку
Стала мама привикати.

А газдівській турботи
Всі на себе мати взяла,
Тож невістку до роботи
Вона рідко допускала.

Бо ж свекруха в хатніх справах
За життя всі зуби з'їла.
Хоч невісточка й цікава,
Але газдувать не вмїла.

«Бабця» (так в громаді звали)
Жінку сина шанувала,
Від турбот оберігала
Все, що треба, подавала.

...Молоде життя родини
Йшло у руслі нешвидкому.
Сїрі будні і години —
І нема тепла нікому.

Зроду був Василь флегматик —
Щиро вмів приповідати:
«В пору з'їсти, в пору спати, —
Бог здоров'я мусить дати!»

Воло в панотця звисало
Завдяки життю такому,
Черевце росло-зростало,
Що незручно вже й самому.

4.

Монотонність дратувала:
З мужем — не любов, а горе...
То й вона забанувала,
Лиш втішали сині гори!

Їх Маруся полюбила
Й запашні медові квіти,
І по горах скрізь ходила,
Де гуляє буйний вітер.

«Плаєм бігай, доню мила,
Щоб здоров'я добре мати,
Щоб онука народила», —
Стала «бабця» їй казати.

Все свекруха добре знала,
Бачила невістки втому,
Тільки думала-гадала
Й не казала це нікому.

...Гей ти, пташко! Ой ти, квітко,
Чи зумієш вік так жити?!
Як вітрець гілля нерідко —
Можна так життя зломити...

І старенька відчувала:
Син цілком не до любові...
А її невістка мала
Всі принади гонорові.

Сумно на душі ставало,
Хоч обох любила дуже.
Та Марусі, жінка знала,
Іншого потрібно мужа.

Гомінлива їмость, мила,
Понад все красу любила.

Плаєм в гори як ходила —
То літала, мов на крилах.

Світ готова обійняти,
До самих небес злетіти.
На гірську вершину стати,
І зловити долю вміти.

А як нічка наставала,
До Василія тулилась,
Солоденько цілувала,
Бо, здавалось, що любила.

Панотець сопів, возився
І... розпалювався довго.
І від жінки відвалився,
Зразу захропів, небога.

А Маруся — роздражнена
Вся, немов в огні, палала.
Неспокійна, незбагненна —
Лиш під ранок засинала.

...Довго-довго не вставала,
Під очима із синцями...
Що їй, що їй бракувало?
Не могла прийти до тями.

І ставало в хаті душно,
Молоденьке тіло нило.
Головою у подушку
Падала і сльози лила.

5.

Бігли дні. Теплінь настала...
Їмость йшла на ґрунь високий
Й на галявині влягалась,
В шум вслухаючись потоків.

Так, як в небі білі хмари,
Плили думи вільні, милі.
Оченьята споглядали
На смереки буйногриві.

І як лань, тихеньким кроком
Йшла вона до хати знову.
Стала мати ненароком
Про дітей вести розмову:

— Ой голубко, що з тобою?
Чи під серцем щось не б'ється?
— Ні — хитає головою
Марусина і сміється...

— Ти така ще молоденька,
Не даю я ніц робити...
Як горішок здоровенька,
Тобі б лиш дітей родити!..

І старесенька зітхала:
«Що ж усе це означає?
Я ж онуків так чекала!
Хіті син не відчуває...»

6.

А Марусю, як бувало,
В горах радість огортала.
Серед лісу їй здавалось,
Що у інший світ попала.

Ось біжить поміж камінням
Гомінкий, дзвінкий потічок,
А он сонечка яріння
Заблукало між смерічок.

Як верталася додому,
Світлу радість в серці мала.
Хоч і відчувала втому,
Та все ж усміхом сіяла.

...Якось вкотре йшла у гори,
Де затишшя німувало,
Де лісів зелене море
Й де вона ще не бувала.

Гучно тріснуло гіляччя,
Тож і стала прислухатись.
У глухім лісочку лячно —
Страх її почав проймаєти.

Сторожко отак стояла,
Бо робилось ще лячніше.
Діять як? Й сама не знала —
Серце билось все частіше.

Шелест бором покотився...
Збігла вниз — й оторопіла:
Раптом легінь появився —
Мало з страху не зомліла.

В злісній позі зупинився,
Очі блиснули нервово,
Зразу за пістоль схопився...
В жінки відібрало мову.

Та як панночку побачив,
Спокій в грудях влігся в нього:
— Молодичко, — стиха мовив, —
Ти не бійсь мене, небого!

— Молодичка? Звідки знаєш? —
А той тільки розсміявся:
— То таке, — відповідає, —
З молодицями кохався!

Моцна в легіня постава,
Що природа дарувала.
Мабуть, у цілющих травах
Його ненечка купала.

Блиснув чорними очима...
Він, звичайно, був при зброї:
Кріс ховався за плечима,
А за поясом — пістолі.

Бартка у руках залізна,
Вишитий кептар шовками,

І сорочка біла, зрібна,
Ще й крисаня з павичами.

Пояс мосяжем оббитий,
З камінцями дорогими,
А його сардак прошитий
Позлітками золотими.

Задивилась мимоволі,
А він щиро усміхався.
Лицар гарний був доволі —
В снах такий не раз являвся.

— Любко файна, прехороша,
Звідки ти, що тут шукаєш?
— Попада я — їмость ваша!
А ти що, мене не знаєш?

— Ні, не знаю. — Й далі тиша,
Бо розмова враз урвалась.
Ну, а попада опришка
Вже ніскільки не боялась.

Хлопець правда дуже гарний,
З ним приємно розмовляти.
У такого — ні, не марно
І не грішно закохатись!

Що робить? Сама не знає.
Б'ється серденько жіноче...
Й тут до нього промовляє,
Що іти додому хоче.

Ген полянка зеленіла,
Далі вже село виднілось.
Розлучатись не хотіла,
Тож вона сказала сміло:

— А зведи хоч нижче гаю.
— Ні, бо дєдя ме' сварити.
Та про всяке, я гадаю,
За любасок може й бити.

— О, ти любиш так коханок?
— Та вони мене ще дужче.
— А чорнявок чи білявок?
— Я й до тебе небайдужий.

Так сміється їмость сильно,
Та ще й пальчиком махає:
— Ні, таких любить не вільно —
Отець в церкві покарає...

Бачу, до жінок ти ласий...
Він не відповів нічого,
Підкидав топірик власний,
А її взяла тривога:

— Тож прощай, — вона сказала
У задумі безпричинній.
Лісом відповідь лунала:
— Майтесь в гаразді, газдине!

Чи якесь там сталось лихо?
Несподівано, на диво,

Легінь щось промовив тихо
І в два скоки щез миттєво.

Все відбулось блискавично.
Трохи моторошно стало,
Навіть дивно, та й незвично,
Але їмость страх здолала.

7.

Йшла вона повільним кроком,
Раптом пушкаря зустріла.
Той лиш зиркнув краєм ока,
Їмость тим же відповіла.

Гордіюк був отаманом
Пушкарів на всій окрузі.
Обіцяв панам: «Обманом
Виловлю колишніх друзів!»

Неспокійні дні настали,
Бо за будь-яку провину
До в'язниці засилали,
Не один в катівні згинув.

Вже і сонечко сховалось.
Від тривоги серце мліло.
Що робить сердешна мала?
Плакати чомусь хотілось...

8.

З того часу все змінилось,
Коли легіня зустріла:
Щось предивне в ній з'явилося
І вогнем палким горіло.

Виглядало все на казку:
Наче він цілує руки,
І дарує щирість, ласку,
Кличе на солодкі муки.

Снами марила й надалі:
Мовби вся у перлах сяє!
Ось уже в розкішній залі
В танці з лицарем кружляє.

...В домі все їй набридало.
Серце в гори йти веліло.
Його в мріях уявляла
Й знов зустрітись з ним хотіла!

Третій раз сюди приходить,
Вже і втома огортає,
І довкола зором водить,
А його усе немає.

9.

Взнала, звідки легінь родом,
Й, не промовивши ні слова,
Їхать вирішила возом
До самого Яворова.

— Там в неділю свято Боже, —
Стала їмость говорити. —
Чи ти, отче, їхать зможеш,
Щоб на храм той подивитись?

І отець на те згодився.
А Маруся аж співала!
Борзо день за днем котився,
Ось й неділенька настала.

Вранці вирушили з дому.
День почався досить вдало.
Їмость тішилася всьому,
Що в дорозі споглядала.

...Ген і церква, видно бані,
Голоси звідтіль лунають —
То привітливі горяни
З празником усіх вітають.

В церкві тісно — ніде стати,
Що й не сила вже терпіти.
Більше не могла стояти —
І Маруся вийшла звідти.

Цвинтарем коли ходила,
Щиро зустрічні вітали,
Кланялися і поштиво
Білу ручку цілували.

Тут одна з ґаздинь питає
З гумором гуцульським, звісно:
— Кого пані виглядає?
Чи, бува, не князя з лісу?

Тож пожартувати вдало
Гуцулія добре вміла.
Та Марусі стидно стало,
Як той мак зачервонілась.

10.

Після служби всі зібрались
Й рушили в гуцульські хати,
А отці приготувались
В когось з ґаздів храмувати.

Стомлені вони сідали
І на їжу накидались.
Розмовлять часу не мали,
Хоч багато чого знали.

Слухали пани і пані,
Що в селі було нового.
І про виступи останні
Отамана молодого.

Справи в легіня чудові,
Хоч про нього мало знали.
А про напади раптові,
То легенди вже складали.

Розпочавши стрілянину,
І палили, й грабували,
Мов у воду в білу днину,
Він і хлопці знов щезали.

А ще кажуть, хто з ним знався:
— Марусяк — то просто красень,
З молодицями кохався,
Не цурався він побачень.

Та господар твердо мовив:
— В нас опришків не бояться!
Бо в самому Яворові
Притрафунок оце стався.

Точно я не можу знати...
Єден хлоп рішивсь на діло:
Вирішив він порубати
На шматки опришків тіло.

До газди прийшли опришки,
Аж дванадцять, як дубочки,
Готувались їсти, пити,
Та горілки — лиш півбочки.

Стали хлопу говорити:
— Дай питва, харчів багато
Й не забудь свій рот закрити,
То й спокійно будеш спати!

Як мертвець, пішов до хати,
Все приніс, як наказали...
Стали файно баювати,
Файно й газду пригощали.

Набувались довго хлопці,
Моцно всі пили й гуляли.
Як колоди на толоці,
Безпробудно повсинали.

Хлоп таке їм не пробачив!
Як опришки твердо спали,
В тайстрах* золото побачив,
Що під голови поклали.

Й він зробив мерзенне диво —
Виконав гидке бажання:
Голови відтяв миттєво
Всім опришкам без вагання!

То й село це обминають
Й на людей місцевих зляться.
Вчинок той не забувають,
Й, звісно, йти сюди бояться.

11.

Та про страхи не кінчалось,
Ще точились яси гострі...
Раптом мовби щось зірвалось,
На дворі почувся постріл!

Гості всі окам'яніли:
Пані плакати починали,
А мужчини оп'янілі,
Геть тверезими знов стали.

Крики. Гвалт. Де там до тостів!
Вбігла наймичка в покої:
— Ой! Ідуть опришки в гості —
Чую пахне нам бідою!

Вслід за нею — «чорні хлопці»
(Так їх люди називали),
На підбір всі — дужі й рослі,
Й на порозі в хаті стали.

Мали всі когось чекати...
Та не довго, бо ось сміло
Їх ватаг ввійшов до хати —
Той, за ким Маруся мліла.

Зняв крисаню, поклонився:
— Як днювали, пани й пані? —
(Та ніхто й не ворушився), —
Як набутки за столами?

А чому ви нас не звали
На велике свято Боже?
Доста всіх понакликали —
Поступати так не гоже!

Він уважно роздивлявся:
— Мой, любаска є у хаті!
І хоч й сам розхвилювався, —
Виду не подав цій знаті.

Їмость той вловила погляд —
Мовби він до себе кликав...
Господиня стала поряд:
— Ваш прихід — нам честь велика!

Ми й самі просити мали,
Та не знали де шукати?..
— Дуже мило ви сказали,
Та я хочу «викуп» мати!

Я привик багато брати —
Вороги це знають й друзі! —
Зупинивсь посеред хати,
Всіх тримаючи в напрузі.

На лиці усмішка грала:
— Я бажаю — й так годиться,
Щоб мене поцілувала
Щонайкраща молодиця!

Мов гора із плеч звалилась,
Всі з полегшенням зітхнули.

Лиш жона отця змінилась —
Гості те нараз відчули.

— То котру на «викуп» дати? —
Господиня все ж спитала. —
Ми не можем смак ваш знати,
Бо й сама б поцілувала!

— Ні! Ось цю, що заховалась! —
Й барткою вказав на їмость.
Звісно, та перелякалась.
Аж лице зачервонілось.

Стиха мовила устами:

— Я не буду цілувати!..
— Бога бійтесь! Що із вами?
Через вас нам пропадати?!

— Справи ваші геть погані... —
Все заповонила тиша. —
Даєте на відкуп паню?
Чи я сам? — спитав опришок.

І Маруся зрозуміла:
Доля їй цю мить післала,
Бо наразі осміліла —
Обняла й поцілувала.

Всі плескали одностайно.
— Славно! Славно! — загукали.
— Дякую, газдинько, файно.
Що цілунком звінувала!

І скажу я, молодице:
Вмієш спрагло цілувати!
Тож діждися й сокотися,
Бо прийду ще храмувати!

І коли все відбулося,
Сміхи й жарти не кінчались.
А про стрічі з ним, здалося,
Гості, певно, догадалися...

А отець Василь молився,
Серце в нього тліло й мліло.
Швидко їхати згодився,
Поки ще не потемніло.

12.

Вдома мати не впізнала,
Що за пташка так щебече?
А Маруся добре знала,
Що опришка знов побачить.

...До потічка прибігає
На те місце майже зранку.
Марусяк вже там чекає
Й першим перервав мовчанку:

— Приходжу сюди вже вп'яте,
Та не звик я до такого!
— Маю легіня спитати,
Ну, то ти привик до чого?

— Ов? Як схочу котрусь взяти,
То додому відсилаю,
Файно щоб могла прибратись,
А я в лісі зачекаю.

— Якщо вона не приходить?
— Ні, такого не буває...
Завжди десь мене знаходить,
Ну, а там — сама вже знаєш!

Їмость аж почервоніла:
— А що потім? — я питаю.
— Як сподобатись зуміла,
То у гори забираю.

Як не зможе файно жити,
Побратимам можу дати.
Буде щось не так робити,
То наб'ю й пуцу до хати.

— То чому то жінку бити?
— Бо таку натуру маю,
Як не зможу полюбити,
То до пекла посилаю.

Стало страшно й неприємно,
Мов напилася отрути.
І подумала напевно:
«Може так й зі мною бути...

Він мене захоче «взяти»
(Ці хлопці на все готові),

Як недоїдок тримати,
Що не з'їсть, то кине псові»...

Але він поводивсь вміло,
Й сам не вірив, що так зможе:
Ані словом, ані ділом
Він Марусю не тривожив.

13.

Йшла на зустріч без вагання:
Обнімались, гомоніли...
А надходив час прощання,
Розставатись не хотіла.

— Знову вийди, як захочеш...
— Добре, — відповідь лунала,
І на легіня охоче
Оченята підіймала:

— То чому розбій не кинеш?
Міг би добре газдувати...
Старшим братом стати зможеш,
Чи посаду вїйта мати?

Та опришок так скривився,
Що й сама собі не рада.
Ніби оцту він напився:
— Відступить назад? То зрада!

Та хіба орел сідає
На той чорний ґрунт, хоч власний?

То лиш ворон все з'їдає, —
Й показав на шлях небесний.

А вгорі цар птиць літає,
(у Карпатах їх чимало).
В небо їмость споглядає —
Аж на серці втішно стало.

Але зник орел той швидко,
Як його і не бувало...
А від дотику опришка
Солодко Марусі стало.

Відхиляючись, зітхала,
Марусяк узяв на руки
І вона його обняла:
— Ти ж орел, а йдеш на муки!

— Лиш людський — таке буває.
Як орлом із гір злітаю,
Хай ніхто лиш не чіпає,
Бо уб'ю — й пішлю до «раю»!

— А хіба ти цим радієш,
Що панів багатих губиш?
— Так, чому би й ні, Маріє?
Всіх поб'єш, кого не любиш!

— Ти ж бо чиниш гріх великий!
— Ну, а що він означає?
Ми усі до цього звикли,
Зашморг кожного чекає.

Так, гріхи великі маю:
Кров людська недаром лється.
Та в народі вповідають:
«Мокрий зливи не боїться».

— Красно говориш — слухать варто...
Не одну, напевно, звабив?
— Та... Бувало... Вийди й завтра,
Є флюяра для забави.

Якщо б хтось сказав принаймні:
— Маєш любку десь втопити,
Або навіть сам об камінь
Ту флюярочку розбити...

То топив би без мороки!
Бігме, навіть й не скривився!
— О, який же ти жорстокий!
— Бо такий уже вродився.

Мабуть, їмость закохалась.
Ждала зустрічей ласкавих.
Лиш нагода випадала,
Прилітала, наче пава.

Він флюяру брав у руки —
І Маруся завмирала,
Слухала чарівні звуки
Й поглядом немов казала:

«Ой, не муч мене, козаче,
Всю бери! Бери, мій любий!»
Та нічого він не бачить,
Бо лице його в задумі.

І душа його стогнала,
Билась тугою гіркою,
Птахом зраненим літала,
Сльози гір лились рікою.

— Зрозуміти сам не в силі,
Що флюяра робить з мене:
Легідним стаю і милим,
То м'яким, як хліб печений.

Думав про життя родинне
І оповідав без втоми,
Як з багацької дитини
Він опришком став відомим.

І тепер по цій дорозі
До свого спішить порога,
Поки не дійде в тривозі
До того кінця страшного.

— Все добро мене не гріє,
Бо я тугу відчуваю,
А душа у мене тліє,
Бо змію під серцем маю...

14.

Там, де Біла й Чорна ріки**,
Посходившись, вдаль летіли,
Заховались Устеріки,
А вже там Стебні виднілись.

В тім селі, на іншим боці,
Жив багач, мав файні гроші.
Біля хати, на толоці,
Врожаї збирав хороші.

Вільно володів лісами,
Мав велику полонину.
Те, що він нажив роками —
Все хотів віддати сину.

Бо роки йдуть за роками:
Треба б жінку вибирати,
Старостів уже заслали,
Тільки б дівку взяв багату.

Син Дмитро — один-єдиний,
Красень парубок — й не бідний,
Але десь в замрії лине,
Бо характер своєрідний.

Дедя дівчину підмітив:
Кращої нема, здавалосьь,
І здорова, і робітна...
Та як думав — не так склалось.

Тож бо син посмів сказати:
— Не візьму тієї дівки!
— А чому? — хочу спитати.
— Бо у мене інша мірка.

Легінь не казав нікому,
Що він з іншою стрічався.
Вечорами йшов із дому
Й з Катериною кохався.

Дівчина росла без неньки.
А зла мачуха знущалась.
Падчерка була тихенька,
Кожен раз слізьми вмивалась.

Доброта і ласка, власне,
Парубка причарували.
Потай вечорами часто
Під лісочком воркували.

Та коли він ненароком
Про вінчання вже зізнався,
Сльози ринули потоком,
Сум за головоньку брався.

А в самого серце нило,
На шматочки розривалось:
— Катрусенько, не плач, мила, —
Лиш з тобою, щоб не сталось.

У цей вечір присягаю,
Що ні з ким не буду жити!

Руки і здоров'я маю
І не буду їм служити!

Тож Дмитро не став чекати
І якось обмовивсь влітку,
Що за жінку хоче взяти
Катериночку — сирітку.

Дедя не сказав ні слова,
Лиш рукою став махати.
Й перед образом промовив:
— Дівку ту не будеш брати!

Син й собі перехрестився:
— Хоч би що — скажу вам в очі —
Вчуєте, що я вживився,
Й грошей ваших я не хочу!

— О, такої ти співаєш!
— Та уже якої вмію!
— Чий чорт старший, ще узнаєш!
— Щось я вас не розумію...

Йшла війна між батьком й сином
За сирітоньку — невістку.
А тим часом Катерина
Принесла сумную звістку:

— Ой були свати у хаті, —
Перелякано сказала, —
Мачуха моя триклята
Дати згоду заставляла.

— Та ти що? То хто, від кого?
— Від Юрка, що залицявся...
Похолов Дмитро від того,
Що аж сам подивувався:

— Пташко, ти — моє сумління!
Мачуха таки зломила? —
Барткою кресав каміння.
Ні, терпіль таке несила!

...Дівку вже пішли шукати...
Й відшукали. А небога:
— Можете мене й скарати,
Я не хочу знать нікого!

З люті мачуха кричала:
— Дівко, не втечеш тепер від мене!
Щоб світ Божий не псувала,
Вдарю так, що вогко стане!

І вона, щоби схопити,
Бігла з усієї сили,
І взялась поліном бити —
Ледве бідну вборонили.

Мачуха біситись вмiла —
Так вже Катерину била,
Що та схудла і змарніла,
Ледве ноги волочила.

Тільки чорними ночами
За старим столом сиділа

Й темно-синіми губами
Тихо-тихо шепотіла:

Брав би... най ся не караю!
Хоч до себе в жменю...
Господа молю й благаю —
Щастя най пішло для мене...

Це вночі лиш шепотіла.
Кожен день терпким здавався.
Щось сказати ще б хотіла,
Та язик не обертався.

16.

Юр' не спав тієї ночі.
З батьком підійшли до війта
І дали великі гроші,
Щоб Дмитра взяли до війська.

Сум заліг у їхній хаті,
Бо таки взяли в рекрути.
Дедя дав грошей багато,
Аби сина повернути.

Була продана маржина.
Дедя всіх грошей позбувся.
Не побачив більше сина
І сумний назад вернувся.

А Катруся, як дізналась,
Довго мовчазна сиділа,

Як в могилу закопалась,
З горя наче заніміла.

Стало порожньо у світі.
Більш нікому пожаліти.
Наче сонечко не світить
І не пахнуть любі квіти.

На царинку вийде й плаче,
Взявши голову в долоні:
— Де ти, серденько, юначе?
І в чиїм тепер полоні?

Тихим голосом стогнала,
Як та горличка, — вся в ранах,
Болем серце запалало,
Змити муку чим — не знала.

Роси жалібно ридали...
Плакала берізка в полі,
Слізоньки текли рядами,
Кращої просили долі.

А додому приходила —
Криком мачуха стрічала,
Болісно по ребрах била,
На важку роботу гнала:

— Допечу я до живого
І тебе позбуду з хати.
Що й підеш ти за старого,
Як Юрка не хочеш знати.

У дівочім серці рани —
Щось голівоньку стискає:
— Де ти, милий? Де, коханий?
Виглядати звідки маю?

17.

Юріштан став отаманом,
Аби в горах верх тримати,
Й до Катрусі (уже паном)
Старостів почав знов слати.

...Катерина віддавалась! —
Вістка ця летіла в села.
Від добра столи вгинались,
Та весілля — не веселе!

Молода з хреста мов знята,
Серце молоточком стука.
Файна, наче сонце красне,
Та в очах гіркая мука.

Йшло весіллячко гучненько.
З крісів хлопці постріляли...
А на ліжниках м'якеньких
Молода в сльозах лежала.

Біля неї на колінах
Мусів отаман вклякати.
Та не смів у власних стінах
Правом князя скористатись.

Молодий став лепетати:
— Я до тебе, Катре, з миром!
Чом не хочеш покохати?
Я ж люблю всім серцем щиро!

І вона відповідала:
— Не люблю тебе я, Юро!
Я ж тобі не раз казала...
Може вирішим це мудро?

— Може... Ти ж моя дружина!
— Чистої я поведінки...
Тож не руш мене ще нині!
І Юрась не рушив жінки.

18.

Темної лихої ночі
Марусяк втікав додому.
Темнота колола очі,
Відчував нестерпну втому.

Ось Стебні вже розляглися,
Ось житло, що так наснилось!
І за груди він схопився:
Все частіше серце билось.

Тож летів би вже на крилах,
Лиш би ночі дочекатись.
Кров гаряча в жилах стигла,
Як же підійти до хати?

В шибку ковтав, як годилось,
Щоб рідня його впізнала.
Неня двері відчинила
Й синові на груди впала.

— Як меш діяти? Хто знає?
Запитався батько в сина.
— Вороття мені немає!
Лиш в опришки — шлях єдиний!

...Зброю взяв, перевдягнувся,
Квапився, щоб не спіймали,
Сумно з рідними прощався.
Рушив... Воля! Гори ждали!

Ранок. Почало світати...
Прагнув помсти в ту годину
Тим усім, хто вирвав з хати
І у вир розбою кинув!

Бахнув гучно із пістоля,
Люттю став він закипати,
Бо пішов у світ, де воля,
Свій гіркий талант шукати!

19.

Невеселість панувала
В Юріштановій хатині.
Катерина сумувала,
Сам не свій був Юр'... аж — синій.

Не зумів ніяк до себе
Жінки серце повернути,
Хоч будь-кого без потреби
У катівню міг запхнути!

Та враз панство затремтіло:
В горах Марусяк з'явився!
І довкіль заклекотіло —
Той катам за кривди мстився.

Як про дії отамана
Де-не-де лиш звістка блисне,
Жінці Юра ятрив рану
І нагадував навмисне

Про Дмитра. Й колов ним очі:
— Що, розбійника ти гріла?!
Але стане в мене мочі,
Аби куля його стріла!

Та все ж мав він страх великий
Перед збуєм. Що ж робити?
Той і вправний, й дуже сильний
Може першим його вбити!

...Всюди горами лунали
Про чутки опришків різні.
Тож панам папір прислали,
Де були накази грізні!

Той папір — погрози пана.
Розізлився сам мандатор***.

Тож післав по Юріштана.
Далі так грозивсь оратор:

— Не за те я вивів в люди,
Щоб міг з жінкою лиш спати!
Тут опришки скоро будуть
Власну хату грабувати!

Зроби так — і це негайно,
Щоб не чув про нього більше,
Бачу, що тобі погано,
Але може стати гірше!

З того часу Юр' невпинно
За Марусяком ганяє:
Ловить уночі і в днину,
Але так і не спіймає.

20.

Так розказував опришок
У солодкий час побачень.
А вона вслухалась в тишу,
Не дала розмові значень.

Лиш відчула чари, звісно,
І якусь свободу дику.
В поетичнім шумі лісу
Чула воленьку велику!

Вповідав про все охоче:
І про зустрічі любовні,

Про набір імен жіночих,
Й страсті всіх деталей повні.

Все це голову крутило:
— Скільки ж їх було у тебе?
І сміялася, на диво,
Не була хоч в тім потреба.

Мучила солодка втома.
Та й по чоловічим тілі...
Втіхи щось немає вдома,
Настоятель не «при ділі»...

Тут опришок пригорнувся,
Біля неї сів близенько.
І плечем плеча торкнувся,
Голос став його м'якеньким.

Хоч та бесіда відома,
Та є ласка в його мові!
Й куди ділась ота втома,
Як є пристрасть в кожному слові?!

Ой, в голівці закрутилось!
Затулив туман їй очі.
Щоб не впасти, нахилилась.
Ждали щось уста жіночі.

Встала з місця, мов зірвалась,..
Він затримав трохи руку.
Мить ця — вічність. Попрощалась,
Зникла ланню, вчувши муку.

Він, голодним вовком ставши,
Увірвався до любаски.
Молодицю налякавши
Запальним безумством страсті!

21.

...Спокій щез. Лишились болі.
Ніби випила отрути.
Чула, що стає без волі, —
Довго так не може бути!

Тиждень мучилась, на диво,
Сильно губоньки кусала.
До потоку не ходила,
Що робить й сама не знала.

Гнать хотілось лісом диким,
Бо ж йому тепер належу,
Тут же стримувалась криком:
— Стій! Будь тут! ...Вари кулешу!

Чути десь флюяри звуки...
Голову у руки брала.
Бігла, заломивши руки,
І когось на поміч звала...

В лісі сіла і чекала,
Більше ждять його не може.
Слізно у життя питала:
— Тож чому живу я, Боже?!

В поведінці переміна.
Його поглядом шукала,
Вже припала б на коліна,
Й дзвінко легіню кричала:

— Вже бери, роби, що хочеш,
Лиш позбав моєї муки,
Хоч топи мене, як зможеш,
Лиш візьми мене на руки.

До потічка знов ходила.
Ждав її він цього разу.
І стояв. Не крикнув: «Мила!»,
Не схопив в обійми зразу.

Де ж навчивсь такої ролі,
Дивувався сам він, власне.
Стрималась напором волі,
Щоб на грудь йому не впасти.

Закружляло усе нишком...
Стала вічність наступати...
Перетяг струну опришок,
Бо хотів сорочку зняти.

Мов ужалена змією,
Скочила вона скоренько:
— Що робитимеш зі мною?
Не чіпай мене, миленький!

Відпустив він, як казала.
Зупинивсь — взяв хижу позу.

У нутрі вже хіть заграла.
І здалося: щез вже розум.

Кинувсь та спинився знову,
Бо над ним було щось вище.
З уст могло зірватись слово
Те, що він вживав для інших.

Та його це зачепило —
Лагідним став перед нею:
— Каюсь щиро, вибач, мила,
Не чіпати обіцяю.

Сіла тут вона на камінь.
Вже додому йти хотіла,
Поки не настала темінь,
Але й далі ще сиділа...

Та від млості серце ние,
В тілі кров гаряча грає,
Перед ним вже ся не криє,
Й більше рук не вириває.

Ніч настала — відьма наче,
А він шепче, запевняє:
— Тут ніхто нас не побачить...
А побачить — не впізнає.

Тож відчув шаленим духом,
Й сам до неї нахилився.
Та й легеньким звичним рухом
Він в солодкі губи впився.

...Підсипала нічка чари,
Вже заснули гори сині
Й опускались темні хмари
На смереки в полонині.

Ось й лиця його не видно,
Поцілунків жар лиш чути.
Більше їм уже не стидно —
Руки їх не розімкнути.

Будучи на дні безодні,
В нерухомості лежала.
І у надприємній втомі,
Наче в небесах літала.

Скрикнув він нараз щомога:
— Що ж це? Кров? Чом не сказала?
Та ти — дівка ще, небого...
— Відтепер вже жінка стала!

— О, я цього не забуду!
Твій священик наставляє
Сотні пар до таїнств шлюбу,
А своєї й сам не знає.

22.

Більш нічого їй не треба —
Стало відтепер ясніше!
Є цар справжній — гір і неба.
Декорації — все інше.

Наступили дні святкові,
Все в житті мов помінялось.
Грали очі веселково,
Навіть сонечко всміхалось.

Власть над нею чув принаймні,
Та не знав він меж граничних:
Всі жінки прості, звичайні
І були для справ практичних.

Це ж бо — пані, кожен знає.
Тіло біле, і кохане,
Й пишне, ніжне, — меж не має,
Личко — яблучко рум'яне.

...Раз прийшов опришок пізно,
А в очах якась тривога.
Поведінка в нього грізна —
Не приховував він того.

Ось опришки передали:
Побратимів слід збирати.
Нас чекають гори дальні,
Недругів пора карати!

Дунав, як їй пояснити.
І хотів здаля почати,
Настрій певний щоб створити,
Та він різко став казати:

Зоставайся й будь здорова,
Солоденька Міцько мила!
Вдячний за цілунки, й мову,
І за те, що полюбила!

Тож Маруся здивувалась
І не знала, що й казати:
— Що це значить? — запитала.
— Варт сліди вже замітати.

Побратими знати дали:
«Мабуть, нас ти відцурався...
Не на те тебе обрали,
Щоб ти з любкою кохався!

Отаманом на те клали,
Щоб у бій вів, дав поради.
І надію усю мали,
Що у нас не буде зради...»

Їмость ще не зрозуміла:
— Любий, що таке говориш?
— Те, що чуєш, квітко біла,
Мушу йти я далі в гори!

Забаривсь! Спішити маю,
Через очі й файні нічки.
Бо моє таке, ти знаєш:
Як імуть — то шибеничка!

Все те громом з неба впало:
Щастя хоче хтось забрати?

Бо ж кому ще сліз замало?
І за віщо так страждати?!

...Швидко немічною стала,
Затривожилась бідую...
Та як сльози повтирала,
Різно мовив: «Їдь зі мною!»

Вповідав, про що він мріє,
Й що засвітить місяць нині,
Сонечко обох зігріє... —
Буде рай на полонині!

Матимеш що пити-їсти,
Що лише душа бажає!
Я коней придбаю з міста,
Кращу одіж наставраю.

Сіла ближче якомога,
Просльозилась при тій мові:
— Ні, не хочу я нічого —
Тільки щирої любові!

Знай: пропаща я й без волі,
Бо в палкій любові, схоже,
Нас еднають спільні долі —
Боже, поможи, як можеш!

Щирість слів він добре знає,
Хоч злякався й себе карає:
«Чи не колесо млинськеє
Я на шию накладаю?!»

І хитнув він головою,
Повторяючи в розмові:
«Все те байка, Бог з тобою,
Лиш би ми були здорові!»

Словом не наніс образи,
Міцьку цілував до ранку.
Не тривожив він ні разу —
Лиш співав їй колисанку.

Час прощання не забуде.
Враз замовк він, глянув в личко
— То який рахунок буде
Із тобою, молодичко?

Тож чому себе ти губиш?
Є доба, щоб все рішити...
І якщо мене ти любиш,
Мужа кинь — зі мнов йди жити!

Приходи вночі в цю пору:
Буду я коня тримати.
Подамось на Чорногору,
Стануть наші всі Карпати!..

І отямитись не встигла —
Зник з конем і не видати.
Їмость вчула, як побігла:
— Вийдеш — буду я чекати!

Дальнії шляхи стелились.
Щез. Лиш віття затріщало

Й камінці дрібні котились...
— Дмитре, тож чекай!.. — кричала.

Відповів гучним він свистом —
І луна лиш покотилась.
Вітер замітав все листом.
Вона бігла — не спинилась...

23.

Вранці вся в недузі встала...
Під очима із кругами...
Страху їхати не мала —
Лиш тривожилась думками:

«Чи знайду, чого шукаю?
Може, буду проклинати
І себе, і світ. Не знаю...
Йду, щоб кращу долю мати!»

Одягнулась — і рішилась
Утекти! Вікно рвонула...
І сама його відкрила,
Із полегшенням зітхнула...

Вниз спустилась. Чула болі.
Десь сорочка зачепилась...
Та на зустріч своїй долі
Білим птахом враз поплила.

Бігла садом й по дорозі,
Все збивала чисті роси.

Змок подол сорочки зовсім
Й стьогав лиш по ніжках босих.

Бігла... Майже до світання,
Враз на груди йому впала:
— Вірне ти моє кохання,
Довго я тебе чекала!

— Бійся Бога, Міцько мила!
Он яка ти! — дивувався.
Цілував, лелівав щиро
Й до поїздки готувався.

Цілував принади тіла —
Їмость весело сміялась.
Від обіймів вже зігрілась
Й до опришка притулялась.

Раптом крикнув й важко дихав:
— Що ми дієм! Та вже днина!
Промайнула нічка тиха.
Їх чекала полонина.

Він не дав опам'ятатись,
Як ведмідь, в корчі вломився.
Треба швидше повертатись —
Ні на мить не зупинився.

Їмость теж за ним спішила,
Та тепер вже дуже легко,
Наче вирости в них крила —
Їх вела у гори стежка.

Ось і коник файний, гожий.
Треба їхать — гори звали!
Отче, йми тепер, як зможеш.
І коня галопом гнали!

24.

Ген Черемош... Ліс і гори...
Ось і Жаб'є розстелилось,
Й загадкова Черногора
Там, під небом, притаїлась.

А за Жаб'єм, на тім боці,
Що ріка ось омиває...
В схованках чекають хлопці
На Дмитра. А він співає

Про джерельце потаємне —
Всіх потоків й рік нестримних,
Де живиці запах лине,
Де чуття краси приємне.

Тут, під сонцем золотистим,
Неба цар — орел літає,
А в лісах, під небом чистим,
Дух опришківський витає.

На ґрунях і полонинах
Всіх п'янять медові трави.
Черногора — гір перлина
Береже опришків славу.

...Їмость дивом цим раділа:
«Ой, а я тут буду жити! —
І в нестямі шепотіла:
Як же край цей не любити?!»

25.

Їх зустріли в білу днину,
Мов князя й княгиню пишну,
Та й зчинили стрілянину,
Сколихнули звичну тишу.

На обід всі посідали
(Тут харчів було багато),
Тож за трапезу узялись
І почали храмувати.

Їмость переголодніла:
Що було — все їла смачно...
А щоб трішки захмеліла,
Хлопці пить просили гречно.

А довкола гори милі
Й небеса — бездонні, сині.
Ген верхи, неначе хвилі,
Все немов у казці дивній!

...Пролітав медовий місяць —
Празник плоті й тіл єднання...
Не могла знайти вже місця —
Ждала ночі і кохання.

А ще знала тільки гори,
Сонця заходи та сходи,
Вечорів іскристі зорі
І пташині хороводи.

Завше п'яна, як ніколи,
Від любовоньки палкої,
Від дурману Чорногори
Й красоти її гірської.

Борзо легіні зібрались.
Залишали сині гори.
Тільки ранку дочекались,
Заспішили на побори.

А Марусю залишили
В добрих газдів (на їх думку)
Й доглядати попросили,
Поки вернуться з грабунку.

Та не солодко Марусі
Жити у чужій хатині.
Завжди у душевній муці
Від неприязні газдині:

«Попадя біди шукає.
Шлях би трафив ї' поганий!
Це ж — паскуда бути має —
Ще тобі опришка стане!

Йти в багно з такого дому?
Що то є пусте насіння!

Знать би дать попові тому,
Щоб побив до посиніння!»

Їмость плакала в цій миті,
Вчувши враз слова осудні,
Бо самісінька у світі...
Бо гіркі настали будні...

Все ж в ґаздині злість щезала,
До її плеча тулилась.
Більше так не глузувала,
Лиш сумна сльоза котилась.

Ще й Марусі вповідала,
Що великий рейвах стався,
Бо гадали, що пропала, —
І шукати ксьондз старався.

Та невдовзі хтось зізнався:
Паня й Марусяк раненько,
Як лиш обрій загорівся,
Двоє йшли з конем борзенько...

Потім всі загони разом
Перекрили всі дороги.
Й пушкарів скрізь за наказом
Всіх поставили на ноги!

Їмость з страхом уявляла
Ту картину покарання!
Плакала, бо добре знала —
Будуть осуд, глузування!

Переляк скував в ту нічку:
Дійсність бачила — не казку!
Як дивитись на опришка?
Як приймати його ласку?

— Що ж ти, любко, меш робити? —
Жінка їмость враз спитала.
— Я не знаю, як прожити! —
І плечима лиш здвигала.

— Якби ти вернулась д'хаті,
Де газда твій проживає,
Хай побив би трохи навіть,
Бо без карі не буває!

Як без жінки жить отцеві?
В путь — доріженьку збирайся!
Губи не кусай до крові,
Тож і раджу: йди-вертайся!

Та рішуче говорила:
— Що вже буде, то побачу!
Прощення би не просила —
Не піду назад нізащо!

— Та ж подумай, що говориш?!
Збую ланц би в шию в'ївся!
Як завів тебе у гори,
Так і кине, де й зустрівся!

Може Марусяк побити.
(Скоро він забуде ласку)

Що, сарака, меш робити,
Як візьме якусь любаску?

— Ой газдинько, Бог із вами!
Що ж такого я зробила?
Й далі гуцулка словами,
Наче молотками, біла:

— Як дитина буде в тебе?
В горах що робить принаймні?
Це опришкові не треба!
Він за ногу — та об камінь!

Тут газдиня здивувалась,
Що Маруся побіліла.
Як смерека, захиталась
І всім тілом затремтіла.

Газді жінка наказала,
Щоб води приніс швиденько.
Їмость в хаті полежала —
Стало легше на серденьку.

Треба їмості спокою!
І газдині вона каже:
— Чом хитали головою?
— Мабуть, Міцько, ти... зайшла вже!..

Дні сумні, безсонні ночі...
Гостро біль важкий спіймала.
— Боже мій! Чого я хочу? —
Мов безумна, з ліжка встала.

Наче в пропасть чорну впала.
Вовком вила! Що ще буде?!
Під рукою ніж, як мала б,
То ввіткнула б собі в груди.

— Що опришки взимку роблять? —
У газдині все питає.
— Десь по тюрмах Бога молять,
Шибениці хтось чекає.

Другий десь світами гонить,
А куди? Біда 'йго знає.
Інший заляга в зимовник,
Там самотньо проживає.

Що потрібно тому брату:
Бринзу й м'ясо мусить мати!
Та й кладе маленьку ватру,
Щоб ніхто не міг узнати.

— Та ж бо що то за зимовник?
— То палац є золотавий!
Ще й карета й жвавий коник —
Й легінь жде вже дівки-пави!

Ще там слуг дванадцять служать,
Що обід йому готовлять.
А над стелею, де стужа,
Місяць й зорі колом ходять!

— Поясніть, я ж бо не знаю!
— Там немає, що вам знати.

Я нікому не бажаю,
Щоб самотньо зимувати!

Збуй той отвір в скелі робить,
Або яму десь копає,
Зверху — плити і колоди,
Як медвідь, там залягає...

І Маруся малювала
У своїй уяві хату.
Темнота, де панувала
І маленька в ямі ватра.

І діра для виповзання,
Ковбчик, щоб на нім сидіти.
Купа шкір — це для лежання,
Й запах диму мус терпіти!

«Чом на світ я народилась?
Ой як гірко! О мій Боже!
Краще, щоб була втопилась! —
І текли рікою сльози.

Клята я! Сьогодні мною
Лиш один опришок править...
Завтра більшою ціною
Куплять інші для забави.

Сором і ганьба — стіною!
Ой, ножем себе заріжу!
Чи об скали — головою!
О, цей світ я ненавиджу!»

Серед ночі враз схопилась:
— Ой, пустіть мене! — кричала.
Господиня аж скривилась —
Довго попадю вмовляла:

— До отця піду до хати,
«Заберіть!» — скажу, щоб знала!
Тож нащо себе карати?
Їмость лиш протестувала:

— Як же я туди покажусь?
Правда гірко очі коле!
Ні, це неможливо! — каже. —
Ні, не буде це ніколи!

І ні слова не сказавши,
Та газдиня щезла з хати.
Підбігаючи, як завше,
Йшла вона отця шукати.

Тож зайшла в покої гідно.
Бабця — їмость здивувалась:
— Молодичко, що потрібно?
— Ксьондз чи вдома? — запиталась.

— Ні, немає! Що за звістка?
Можете й мені сказати!
— В Жеб'ю ваша є невістка,
Швидше йдіть її забрати!

Ось отець прийшов зі служби,
Вчув, що їмость досить близько.

Та, зрадівши аж задуже,
Довго думав сиротисько.

— Щось роби, рідненький, бігме, —
Квапила матуся сина, —
Гордіюк най хлопців візьме —
Кожна у ціні хвилина!

26.

Марусяк літав, як вихор
(Та не все вдавалось, вірте),
Йшов на корчми завжди тихо,
Грабував двори і вїйта.

Власті вже заворушились.
Марусяк мав нюх хороший,
Тож додому йти рішили,
Назбиравши купу грошей.

Треба всім опришкам ділом
Перед світом показатись,
Тож згодились досить сміло —
В Ясенові балювати!

Повбирались надто файно.
Злинули всі буйно, гучно.
Щоб усе село впізнало —
Гевкали з пістолів влучно!

В корчмі гул. Всі випивали.
Не кінчалось пиво в бочці.

Та увагу всі звертали
Більше вже на «чорних хлопців».

Ще була там Срібнарчучка...
Кажуть, ватажка любаска.
Досить гарна, балакуча,
Й легко йде на хлопські ласки.

Заховався в хмари місяць.
Зір не видно. Темінь стала.
У ліску в затишнім місці,
Любка із Дмитром лежала.

Брала в рот стебельця хвої,
Потягаючись, кусала...
Ватаг біля любки тої
Вився, поки кров заграла...

Згодом почала питати:
— А чи їмость файна дуже?
І чи вміє цілувати?
— Ні, до неї я байдужий.

Хоч трембіта трембітала, —
Ще любилися до згуби —
Вже опришка не пускала,
Впившись губами в губи...

...За столом вже Срібнарчучка
Свого мужа обіймала,
Брала в руки його ручку
І до серця притуляла.

А за другим — вихвалявся
Марусяк. І, як на лихо,
Дуже голосно сміявся —
Кров кипіла. Важко дихав:

— Я живу заради ласки
Й достеменно вповідаю:
Я не бідний на любаски,
В кожному селі їх маю!

Я кажу газді: «Негайно,
Щоб дочка чи жінка сміло
Йшла до мене, вбравшись файно,
Та й тоді вже буде діло!

— А у нашім — може бути?
— В Ясенові теж я маю.
І тепер його лиш чути:
— Срібнарчучку я кохаю!

Йду в село. Аби не чути
(Це вже звично — й не питайте),
Ставлю знак — куди прибути.
Вийшла. Там її я... знайте!

Зблід Андрій — вже очі грали,
Біль зі злобою змішався.
В корчмі всі біди чекали —
Він з опришком вже зближався.

— То моя ішла до тебе? —
Зливсь Андрій і прагнув кари.

— А виходила — так треба!
— А давно-о-о?! — й щосили вдарив!

Як із рани кров сочилась,
І опришок захитався.
Раптом кинулись... зчепились...
Люд за голови хапався.

Вверх підняв він якомога
Й гепнув до землі Андрія.
Той не впав — лиш став на ноги
І опришка взяв за шию.

Люто билися, мов леви,
Вдріб'язок столи летіли!
Руки, мов дроти сталеві,
До крові впивались в тіло!

Раптом Марусяк спіткнувся.
Зверху вже Андрій всідався.
Наче вуж, опришок вився
Й підкидав, а той впирався.

В хвилю цю страшне щось сталося —
Ватаг вже за ніж вхопився!
Вдарив у живіт, здавалось,
Той із ревом повалився!

По землі Андрій качався,
А кишки всі випадали.
У своїй крові купався!
Всі від страху запищали.

— Чим ти, муже, провинився, —
Срібнарчучка вповідала, —
Що так кровцею облився?
Боже мій! Якби я знала!..

...Марусяк, неначе вихор,
Налетів на Жаб'є впору.
Він забрав Марусю тихо
Та й пігнав — на Чорногору.

28.

А прибувши, всі зраділи:
Є добро, що заховали.
Задоволено сиділи
І зухвало реготали.

Лиш Марусі сумно й дивно:
Всім чужа — тож віддалялась
І сідала над обривом,
Хоч неприязні й лякалась.

Очі у сльозах. Напевно,
Так до себе говорила:
— Буду хрест нести покірно,
Раз так доля присудила!

Пили легіні щоднини.
Додавалося хотіння.
Пили навіть без причини —
Іноді до отупіння.

Закрутились думи-муки:
«Серед п'яниць волочуся,
У крові, що миють руки,
Може, й смерті тут діждуся?!»

Йшла розмова біля ватри
Побратима і ватага.
Бідочук почав казати:
— Дам всі гроші, як для брата!

— В мене і своїх є досить,
То й за гроші не журюся...
— Дам ще більше! — й далі просить: —
— Відпусти мені Марусю!

Марусяк не здивувався,
Ці торги у них звичайні,
Щось придумати старався:
«Попада ж бо — файна пані!»

Про це ватаг добре знає:
Мус' голівкою крутити,
Яку шия повертає,
Але треба щось робити.

Ще й цікаво це народу.
Тож звернувся зі словами:
— Хлоп ти мудрий, та я зроду
Не торгую любасками.

Бо ж люблю я хлопців дуже,
Й гроші я не буду брати.

Їмость даром дам — хай служить!
Та за тиждень — знов віддати!

І ще пили й цілувались...
Кликав їмость, як пса, свистом.
Довго вже її чекали,
Та вона не йшла навмисно.

Взяв Бідочука з собою
Й вів до неї, де сиділа.
Всі також за ним — юрбою.
Їмость з страху побіліла.

— Що ти, мила, загадала?
Чом заплакана? Причина? —
Та Маруся лиш мовчала.
Й глянув злобними очима:

— За своїм ся мужем журиш?
Не бануй, бо вже пропало!
А як ти мене обдуриш,
Буду бить, щоб все згадала!

По-гірському буду бити
Так, щоб кісточки хрустіли,
Бо бабів я вмю вчити! —
Й барткою махав щосили.

— Дмитрику, чого ти хочеш? —
Стала їмость вже просити.
— «Дмитрику», — казать негоже, —
А «Штефанку» — й меш з ним жити!

Я на тиждень відпускаю
Побратиму — радуйсь, мила!
Ти полюбиш, я гадаю,
Так же, як й мене любила.

Штефко дико реготався.
Та вона йти не збиралась.
Вже за руку їй хапався,
Та Маруся виривалась.

Не тікала, лиш стояла,
Все частіше серце билось.
А його вже злість збирала —
Стадо збуїв лиш дивилось.

— Що від слів своїх, одначе,
Відмовитись отаману?
Краще я зв'яжу добряче,
А таки віддам Штефану!

Юрчик звідкись появився
Й зміг важкий удар завдати.
Марусяк, як дуб, звалився,
Хоч він вмів удар тримати.

— Що ти жінку, як овечку,
За курмей, пся мать, тягаєш?
Всі завмерли — ні словечка.
Кровна драма ось заграє.

Щось зломило п'яну волю —
Синім став, та не кидався.

Очі наливались кров'ю,
Але Юрчик й не боявся:

— Чхав на владу ту велику,
Бо ж і ти живеш дурманом.
Якби я хотів, паршеку,
То б давно був отаманом!

— Буду їмость бить й карати! —
Ватаг говорив крізь зуби.
Юрчик мусів додавати:
— Не чіпай, бо гірше буде!

Хлопці Юрчика просили,
Щоби став він керувати.
Ватажка зломила сила,
Стала слава пропадати!

Суперечки розгортались,
Тож всі виходу шукали:
На купців іти зібрались,
Тільки їмості чекали.

На коня її всадили
І мовчати наказали.
Потім в лісі залишили,
Далі вже самі погналі.

Сильна буря серед ночі.
Не життя це (ясно стало!).
Сльози заливали очі,
В самоті опришків ждала...

29.

Пізно всі поприїжджали,
Змучені — і всі сварились.
А вже злі, немов шакали:
Напад зовсім провалили!

Мовив ватаг за хвилину:
— Молодице! Ану спати.
Гнав вперед, як худобину,
Та змогла йому сказати:

— Милий Дмитрику, — благає, —
Голубе мій... Я...вагітна...
— І що з того? Дідько знає!
Ти — лише любаска! Згідна?!

Бахура мус' викидати.
Не на те брав, щоб плодила,
А собі, щоб втіху мати...
Їмость з горя голосила.

Впавши, почала благати:
— Я молю!.. Скалічить можна...
Ноги буду цілувати!
Наступала мить тривожна...

Поклик плоті дався знати...
Мить — й на шкірах опинилась:
Хіті ж треба волю дати! —
Їмость за живіт вхопилась...

30.

Треба нападуть на Косів!
Марусяк вже готувався.
Та думки ділились й досі —
Їхать Юра не збирався.

Й старші хлопці не бажали,
А без легінів — це втрата!
Сумніви його згризали —
З рештками лишився ватаг.

— Це ж бо храбусте* дрібнеє, —
Ватажок в халепу втрапив.
Злий, як чорт, усе не теє —
Марусяк всю владу втратив!

Вже у Косів прибували
І розсипались по селах.
Хоч ще десять душ добрали —
Але справа — невесела.

А в цей час до Юріштана
Срібнарчучка добиралась
Й до подробиць розказала,
Де опришки заховались.

Катря — жінка Юріштана,
Ще Дмитра не забувала,
Його дівчина кохана,
Заломивши руки, впала.

А піднявшись, поспішила,
Щоб ніхто і не побачив!
Щось у горлі вже душило —
Юр' би взнав, то б не пробачив!

До Марусяка старого
Катря бігла без упину.
Розказала, що нового,
Й щоб про це дав знати сину.

Сам до образу молився,
Сльози очі заливали.
Швидше бігти він зібрався
Через ріки й перевали...

31.

Ой, не весело опришкам,
До мети хоч наближались.
Та кругом зрадлива тиша —
Небезпека чатувала.

Стріли гуцула зненацька!
Крикнув ватаг: — Стій! Стріляю!
І впізнав свого він батька:
— Дедю!.. Сталось щось?.. — питає.

Звістку геть сумну дізнались:
Що вже пастку їм готують.
Всі гадали: «Ми пропали!..
Це жахливо!.. Нас пильнують!..

Треба нам втікати тільки!
Ой, не буде більш нічого:
Ані дівки, ні горілки,
Лиш терниста жде дорога.

Ватаг мучився до болю
Й план їзди почав складати:
Як дорогою старою
В Ясенів назад вертатись.

Батько бачив, де дитина...
Це була маленька втіха!
Поблагословивши сина,
Фірою назад поїхав.

Темним лісом пробирались,
Стало тоскно в цьому місці:
Крадучися, оглядались,
Чи не гримне постріл в лісі?

Марусяк звелів тихенько,
Щоб онучі готували
І невдовзі, щоб міцненько
Коням ноги обмотати.

Хоч не цокали копита,
Та серця тривожно бились.
Далі Кутська вже дорога,
Може, там пушкарські сили?

— Братчики! — він твердо мовив. —
Йду вперед конем я тихо.

Як все добре — я готовий
Дати знак — минуло б лихо!

Треба цю «біду» зв'язати,
Їмость, щоб порядок знала
І щоби могла мовчати!..
Вчувши це, вона злякалась:

— Не в'яжи!.. Не смій в'язати!..
Я ж бо хочу вільно жити.
Буду, милий мій, мовчати...
Ні, то можете втопити!..

Ті не слухали нікого:
Отаман скрутив їй руки,
Інший хтось в'язав вже ноги —
Довелось терпіти муки.

Ватаг знав — його чекають,
Тож з надією відходить.
Може, десь його спіймають,
А чи голову він зложить.

Ось — дорога... Треба ждати...
Враз вперед він різко кинувсь:
— Тільки раз родила мати, —
Буду жити чи загину!

Швидше йти — пора вже пізня.
Вже минув він ріки й скали,
І тепер уже спасіння! —
Й свиснув, щоби хлопці взнали.

В лісі змокли всі до нитки.
Йшли по стежці незнайомій.
— Хочу я зробити збитки,
Та ще й в хаті Юрішковій!

Йти ж Стебнями — недалеко...
— Сам іди до тої хати,
Де чатує небезпека!
Нас в біду не треба пхати!

Злосний — не подав він виду.
А щоб втілити ідею,
Заявив: — «То сам поїду!..
Із своєю попадею!..»

Розв'язав Марусі ноги,
Врешті вийняв з рота шмату,
Але для перестороги
Плаєм йшли, минувши хату.

...Вийшов вже на Юріштана.
Глянув — й дуже здивувався:
Та то що за дідьча мама?
Як же він розгаздувався!

— Ой, я вогника підкину! —
З люті серденько стискалось.
Раптом він у шибку гримнув...
— Хто там? — Катря запитала.

— На псю маму! Що? Не знаєш?
Марусяк я! Що з тобою?

Увійшов й чогось чекає —
Попадю вів за собою.

Як той злодій, підкрадався —
Катерина побіліла,
Любчик д' неї наближався —
Жінка трохи не зомліла.

Шаленів, почав кипіти:
— Як живеться Катерині?
Може, маєте вже діти?
Й наближався до газдині.

Та вона не відступала:
— Бачу, ти мене погубиш!
І невдовзі запитала:
— Що робить зі мною будеш?

— Хочу я своє забрати,
Те, чого ми не зазнали!
Мусиш тут зі мнов злягати! —
І обидві закричали:

— Дмитре!.. Дмитре!.. Катерина,
Мов той птах, затріпотіла.
Їмость за рукав вхопила...
Все змішалось... завертілось....

— Хочу я, щоб дві дивились
Тут одна на одну гірко!
Й варвар з усієї сили
Їх обох звалив на ліжку...

32.

Катря зганьблена лежала.
В ніч дивилася без руху.
За що ж доля так карала:
В прірву кинула на муку?

Звітстка донеслась про ката
До самого Юріштана,
Що вже вислизнув той ватаг
Межи пальці отамана!

Той крисаню із чічками
Гепнув так — мов скелі рвались,
Ще й топтав її ногами
Так, що люди здивувались!

Те Гердлічці вже відомо...
Тож, як в ранах звір, метався.
Врешті, у покоях вдома
Юріштана дочекався:

— А ригав би пес кудлатий
Отаманами такими!
Дмитрик зад зміг показати
Й познущався з Катерини.

Юріштан ішов до хати —
Світ в очах перевертався!
Злість ніяк не міг здолати —
Різати когось збирався.

Він хитав лиш головою...
Кров кипіла... Всі припишкли...
Гримнув дверми так ногою,
Що аж до стіни прилипли.

Взявши дротяний гарапник,
Його руки в коси вп'ялись,
Страшно Катрю бив нападник —
Бризки крові розлітались!

Взяв уберію з комори,
Навіть речі з її спальні,
Виніс шмаття купи-гори,
Що надбав при «царюванні».

Всього стільки назбиралось!..
В скриню він гатив щосили...
Й запалив — все розгоралось,
Що аж гори затужили.

Ну, а Катрю молодую
Залишили помирати...
Цебеніла кров рікою —
Й нікому води подати...

33.

Тиждень Юріштан ганявся
І пляями, й манівцями,
Мов під воду збуй сховався
Із своїми легінями.

...Катря вибухала кров'ю,
Навіть з ліжка не вставала.
Люди хоч ішли з любов'ю,
Та, — мов свічка, догоряла.

Юр' здригнувся серед ночі —
В кам'яній душі щось нило.
І сумні піднявши очі,
Тихо Катря говорила:

— Юроньку, іди до мене!
Голубе, не муч! — просила. —
Не тримаю зла на тебе,
Я уже давно простила.

34.

Юрчик умивавсь сльозами
І божився, що не буде,
Й величезними руками
Сильно бив себе у груди.

Ноги цілував біленькі,
Знову падав на коліна:
— Ой газдине солоденька,
Уставай, моя єдина!

— Ні, вже... лиш прошу, як пана,
Поховай по-людськи, гоже...
Хоч жила я геть погано.
Мо' померти краще зможу?..

...Після похоронів «слава»
Горами текла без міри:
Юр' роздав, кому що вдалось,
Що здирав з людської шкіри.

35.

Для Марусі ясно стало,
Що потрібно вже втікати,
Але й ватаг досить вдало
Став за нею слідкувати.

Він не бив. Та їй здавалось,
Що так ватаг їв словами,
Аж від болю зле ставало,
Ніби гриз її зубами!

Всі були в якомусь русі —
Й раптом почали збиратись.
Ватаг вирішив Марусі
Руки й ноги зав'язати.

І опришки в пору літню
У похід всі вирушали.
Бідну попадю самітню
У печері залишали.

Бідочук вертався пляями —
До Марусі біг щомога.
Всі вузли крутив зубами,
Щоб звільнити руки й ноги.

Їмость дуже цим зраділа,
Бо вона вже волю мала.
Більш нічого не хотіла —
Лиш втікати поспішала.

Ніч осіння наступила.
Бігти їй куди — не знала...
Раптом в лісі задощило —
І без сил на землю впала.

Та, на щастя, появився
Тут старий опришок бравий.
В хату ближчу він спішився
Їмость на руках доставить.

Як ввійшли у хату з двору,
Дали їсти й пити попівні.
Вранці віз Марусю хвору
До самої Криворівні.

36.

Зле ішли в опришків справи,
Як вона їх покидала,
Не було вже тої слави —
Мов удачу всю забрала.

Вдалось пушкарів зібрати:
В бій взяли найкращі коні.
Марусяк став утікати,
Й відірвавсь від погоні.

Мчать нападники й звіріють
(Куля ватага минає),
Пушкарі тут шаленіють:
— Хлопці!.. Звір від нас втікає!..

Юріштан, мов демон, в лісі
За Дмимтром і далі гнався.
Та нараз в одному місці
Сильний вибух криків стався.

Й далі чути зойки дикі —
Лісом десь луна котилась.
Купа тіл людських велика
На опришка навалилась.

Не здавався він без бою,
Хоч і корчився від болю —
Найдорожчою ціною
Продавав свою він волю!

Вороги усе звивались
За ударом кожним вдалим.
Очі люттю наливались —
Сам ножем махав кривавим.

Юріштан, що прагнув кари,
На Дмитра, як звір, накинувся.
Та не встиг опришок вдарить,
Як лицем забився в глину.

І сплелись вони руками,
Горло до крові стискали.

Й один одного зубами,
Мов вовки ті, загризали!

Юріштану є підмога:
Б'ють розбійника щосили.
Ось скрутили руки й ноги —
Вже нішо йому не миле.

Мов з хреста опришка зняли:
На межі життя і смерті.
Й на травичці розіп'яли!
Може, цього той і вартий?!

Так скінчилось життя звіра,
В кого замість душі — камінь.
В кому злоба й хіть надміру,
Того Бог скарає... Амінь!

Закрутилось, завертілось
В голові Марусяковій,
Й жити ще йому хотілось,
Хоч на все він був готовий.

Та в цю хвилю промайнули —
І бої, й солодкі ночі,
Проживання досить буйне
І жінок чарівні очі.

Міцно лайдака зв'язали
Й головою вниз, як звісно,
На коня лежать поклали,
Щоб селом так їхав й містом.

Вся громада дивувалась...
Хвора попада лежала,
Вийти з хати сил не мала —
Лиш коханця проклінала...

І настав день покарання.
З усіх сіл народ зігнали.
Марусяк йшов без вагання.
Батько з матір'ю ридали.

Вбраний красно, в строях гарних,
Йшов, небов би на весілля,
Лиш блідий від мук тюремних,
Та вперед дивився сміло:

— Маю я одне прохання:
Дайте ми' флюяру в руки!
Хай заграю про кохання,
Про свої й Марусі штуки.

На поміст зійшов спокійно,
Зашморг взявши із рук ката,
Сам надів на шию вільно —
Й гордо став, немов на святі.

Дивно стратили опришка.
Верховина сумувала.
Шибеничка мов колиска,
З вітром граючись, гойдала.

Про Дмитра їй не казали —
Потривожити боялись...
Попадю оберігали,
Бо пологи наближались.

Геть думки злі відганяли:
Чи дитя ще буде жити?
В час пологів може вмерти
І не встигнуть тіло вмити.

**Тайстра — тканина торбинка через плече.*

***Білий і Чорний Черемош.*

****Мандатор — керівник отаманів Гуцульщини.*

Отаман — начальник 12 пушкарів (зброярів).

РІДНИЙ ПОРІГ

Брів світами. Хоч були й причали,
Де шляхи незвідані водили.
На путі й вітри мене стрічали,
Та усе ж я набирався сили

Від землі, що соком напуває,
І хатинки милої, й природи...
Бо у світі кращого немає,
Ніж міцне коріння родоводу.

Кожна гілка тут мене вітає,
Сонечку всміхаючись ясному.
І від щастя аж душа співає,
Коли знов вертаюся додому.

Дихають у серце запахиці
Квіти, трави і гаї зелені...
Все для мене рідне тут, значуще,
Як і слово, й ласка батька-нені.

Тож батькам й тобі, Україно-ненько,
І Святому у молитві Богу
Вдячний щиро й кланяюсь низенько,
Що ступив до рідного порогу!

ЛЮДЯМ ПРАЦІ

Я слова, мов зерна, мов надію,
Виплекаю так, як тільки знаю...
В людські душі щедро їх засію —
Хай врожаєм буйним дозрівають.

Хай здійсняться мрії всі найкращі,
А зерно зросте зеленим житом.
Віддаю я шану людям праці —
Їх солоним потом хліб полито.

Промайнули дні жнивварські скоро —
Урожай вродивсь в труді натхненнім!
Нині золотиться він в коморах —
Божий дар за клопоти щоденні.

Хай скоріш Україна процвітає,
Буде із добром і гараздами.
Я вам, люди, щастя лиш бажаю
І всім неба мирного над нами!

«ГУЦУЛКО КСЕНЯ»...

(Спомин про Барнича і його пісню)

Пливають хмаринки білокрилі,
Колише вітер сосен коси.
Чи то трембіти затужили,
Чи гуцул Ксеню вийти просить?

Чи гучно виграють фляори
Про те кохання парубоче?
Чи то з'юрмилися отари,
Де в скелі Черемош гуркоче?

О Соловію, наш земляче,
Якби ти глянув на Карпати,
Змогло б твоє гаряче серце
Наш край піснями прославляти!

Почув би як народ врочисто
«Гуцулку Ксеню» скрізь співає,
І як славетного Маестро
Усе Покуття величає.

І понад світом пісня лине
Під звук гуцульської трембіти.
Смереки, сосни й полонини
Співцєві шлють свої привіти.

На чужину вела дорога,
Та Барнич вмів свій край кохати.
Талант Митця він мав від Бога —
Про нього будем пам'ятати!

ОСІННЯ ЕЛЕГІЯ

Трави дихають у полі
Вже осіннім холодком,
Тінь від дуба і тополі
Загойдалась над ставком.

Погляд ти звела на хмари —
Місяць глянув з них на нас...
В оченятах світло-карих
Блиск-вогонь любові згас.

Хоч любистком пахнуть коси
І всміхаються уста —
Зрада щастя не приносить,
Та й любов твоя не та...

В очі я дивлюсь кохані —
В них відбився листопад.
І я вірю: дні весняні
Ще повернуться назад!

ІДИЛІЯ ПЕРЕДЗИМ'Я

Вже опало листя,
А там — білий сніг.
В золотім намисті
Вітерець приліг.

Скоро вже стежини
Замете зима,
І пухку перину
Встелить всім вона.

З кожним днем хмурніє
Небо... і вже час,
Щоби сніговії
Посріблили нас.

Та враз промінь сонця
Із-за хмар пробивсь,
До твого віконця
Сяйвом притуливсь.

З ним несучи до тебе
В пору цю сумну
Все, що серцю треба,
Це — любов земну!

ВЕСНЯНИЙ МОТИВ

Ось прийшла весни цнотлива грація,
Став святковим зовсім білий світ.
Розпустила ген бруньки акація
І, як я, жде журавлів приліт.

Лиш добра птахам оцим бажається,
Бо не хочеться вже більш розлук.
Вся природа в зелень одягається,
Вісників весни йде перегук.

О, які вони здолали відстані,
Натомивши крилоньки свої?
Дні і ночі мчали ви до пристані —
Ось сюди, у ріднії краї.

Тож летіть до милої хатиноньки,
До свого родинного гнізда!
Хай журавлика і журавлиноньку
Обмина, як і людей, біда.

Літній етюд

Запахом ніжним медовим
Диха малинник нічний.
В затінку лине розмова:
«Мій ти! А більше — нічий!»

Сіно духмянить в копицях,
Кожного серце п'янить.
Місяць освітлює лиця,
Серце щемливо тремтить.

З неба роса на нас пада,
Срібно ляга на траву.
Мила моя ти розрадо,
Знай, що тобою живу!

Й мовила щиро з любові:
«Мій ти! А більше — нічий!»
...Запахом ніжним медовим
Диха малинник гінкий.

Жду тебе вже стільки літ

Розпустила віти вишня
У зеленому саду.
Де ж моя любов колишня —
Та, яку ще й досі жду?!

Цвітом буйним забілилась
Вишня з настанням весни.
Та, на жаль, й мене покрили
Білі пасма сивини.

Я ж тужу — тебе немає,
Де стрічалися колись,
Хоч для нас було все раєм,
Та чомусь ми не зійшлись...

Я до вишні спозарання
Весь овеснений іду
І тебе, моє кохання,
Мрію стріти у саду.

І пливе, немов вітрило,
Наді мною білоцвіт.
Ти прилинь до мене, мила,
Жду тебе вже стільки літ!

Холодний погляд

Повний місяць в небі сяє,
Але дати тепло не вміє.
Погляд твій не зігріває —
В моїм серці холод сіє.

Хто розтопить кригу серця
Від морозу, що замерзло
І в душі осіло перцем,
І здається, що завмерло.

Швидко дні біжать за днями,
Хмарка небо закриває.
Тінь пробігла поміж нами.
А чи сонечко засяє?

Хоч кругом все розквітає,
Та усе вже без надії.
Погляд твій не зігріває —
В серці в мене холод сіє.

Вижницький мотив

Де Путилка в Черемош впадає,
І де в'ються плаї полонин,
Нас привітно завжди зустрічає
Буковини дзвін, і Буковини плин.

Буковина — то все буки й клени,
То джерела гірської ріки,
Життєдайні артерії-вени,
Які живлять її всі віки!

Смерекова зелена колиско,
Мила Вижнице, радо вітай
Всю родину далеку і близьку —
Та пісенний вінок їй сплітай!

НАСТРОЄВЕ

Ген Черемош котить хвилі —
Чути їх веселий дзвін.
Сплески річки срібнозливі
Линуть милій навздогін.

На просторах пісня лине —
Аж луна іде кругом!
Це ж бо доля журавлина
Увійшла в життя обом.

А десь там, за перевалом,
Б'є холодне джерело.
Може, щастя нам замало?
Лиш би сонячним було!

ЛІТНІ КАЧЕНЯТА

Всміхається літо
З небесної сині,
Тече ген привітний
Струмочок в долині.

А нижче, де кладка,
Де вітряно все ще,
Малі каченятка
Крилятками плещуть.

Вітрець той завзято
Колише калину.
Прудкі каченята
Пливуть удолину.

Пора вже й до хати,
Бо їжа чекає.
Їх качечка-мати
Докупи збирає.

Поїли смачненько,
А качечка-ненька,
Щоб стало тепленько,
Пригріє швиденько.

КОРАБЛИКИ

Спішить струмок, де сіножать,
І весело дзюрчить-дзвенить.
А ген хлоп'ята вже біжать
До річки, що у даль спішить.

Вздовж неї, що тече в селі,
Ступають дітоньки на рінь.
Вони кораблики малі
Пускають в синю далечінь.

Хмаринки в небі ген пливуть,
Мов ті кораблики. І їх
Вітри женуть, вітри ведуть
У путь — до пристаней своїх.

Спішать хмарки і «кораблі» —
Й за ними діти навздогін.
А вже назустріч журавлі
Летять в край рідний на поклін.

ЖИТТЯ СПІШИТЬ...

Немає кращого нічого:
Як бути чесним, в правді жити,
Як щиро вірити у Бога,
Як Україноньку любити!

Життя спішить, як бистрі води...
Тож треба нам добро творити!
Поборем зло і всі незгоди —
Й для цього варто в світі жити!

Якщо й нагрянуть громовиці,
Мені не страшно вже нічого!
Стоятиму, неначе криця,
Така в життя — свята дорога!

ЗМІСТ

Коли кров уміє кричати	
Переднє слово. Іванна Стеф'юк.....	3
Слово про Гната Хоткевича	
та його повість «Камінна душа».....	5
Попада Маруся і опришок Марусяк	
(за мотивами повісті Г.Хоткевича «Камінна душа»).....	9

Вірші

Рідний поріг.....	91
Людям праці.....	92
«Гуцулко Ксеню».....	93
Осіння елегія.....	94
Ідилія передзим'я.....	95
Весняний мотив.....	96
Літній етюд.....	97
Жду тебе вже стільки літ.....	98
Холодний погляд.....	99
Вижницький мотив.....	100
Настроєве.....	101
Літні каченята.....	102
Кораблики.....	103
Життя спішить.....	104

Літературно-художнє видання
КАЛАЧИК МИКОЛА ВАСИЛЬОВИЧ

Попада Маруся і опришок Марусяк

Історична поема та поезії

“Писаний Камінь”

Косів

2019

Літературні редактори Іван Андрушко, Іван Грекуляк

Комп'ютерне складання Віталій Грицай

Коректор Іван Андрушко

Верстка Віталій Стефурак

Фото з Інтернету: кадри з фільму «Камінна душа»
кіностудії ім. О. Довженка, 1989 року.

Видавничий редактор Михайло Павлюк

Видруковано в ПП “Писаний Камінь”

Свідоцтво Держ. реєстру: серія ІФ, № 5083

Івано-Франківська обл., м. Косів,
вул. Незалежності, 28.

Тел-факс: 2-24-91

E-mail: Evrika-pk@ukr.net

Підписано до друку 19.06.19. Формат 60x84\16.
Папір офсетний. Друк офсетний. Умов. друк. арк. 6,16.
Обл.-вид. арк. 1,65. Тираж 120 прим. Замовне 511.